

Міжкультурная адукацыя: разумець не толькі галавой, але рукамі і сэрцам

Змест, формы, падыходы міжкультурнай адукацыі ў апошнія гады выклікаюць шматлікія гарачыя дыскусіі. Асабліва пад час чарговых канфліктаў на міжкультурнай глебе.

Ці ёсць розніца паміж міжкультурнай і мультыкультурнай адукацыяй? Якая роля міжкультурнай адукацыі ў апошнія дзесяцігоддзі? Што з'яўляецца найбольш важным у міжнародных і міжкультурных праектах? У чым спецыфіка міжкультурных праграм у розных краінах свету? Што сведчыць аб паспяховасці і эфектыўнасці праграм у сферы міжкультурнай адукацыі?

На гэтыя і іншыя пытанні галоўнага рэдактара часопіса "Адукатар" Дзмітрыя Карпіевіча адказвае Эвелін Штайнгер, якая на працягу амаль дваццаці гадоў актыўна працуе ў розных сферах міжкультурнай адукацыі (у тым ліку, мае досвед правядзення праграм у Беларусі і для беларускіх груп).

2

Авестка пра асобу

Адукацыя:

- 2 гады вывучэння славістыкі ў Фрыбургу, Швейцарыя; па заканчэнні 1 семестр вывучэння рускай мовы ў інстытуце імя Пушкіна ў Маскве.
- Дыплом аб заканчэнні факультэта педагогікі ва ўніверсітэце Білефельд, Германія (спецыялізацыя: адукацыя дарослых і міжкультурнае навучанне).
- На сённяшні дзень заканчвае паслядыпломную адукацыю па супервізіі і коўчынгу ў Вышэйшай школе прыкладнай псіхалогіі ў Цюрыху.

Прафесійны вопыт:

- 3 гады ў якасці валанцёркі SCI (Service Civil International) у Боне, Германія: каардынацыя праграм абменаў Ost-West, куратарства заходнеўрапейскіх удзельнікаў у Мінску.
- Моладзевы адукацыйны цэнтр Эміхайм, Германія: педагогічны супрацоўнік моладзевых і міжкультурных праграм з удзельнікамі з Беларусі, Нідэрландаў і Польшчы.
- Правядзенне разнастайных семінараў для дарослых па тэмах: менеджмент НДА, камунікацыя, міжкультурнае навучанне, групавая дынаміка.
- Апошнія тры гады — супрацоўніца Bethlehem Mission Immensee (Швейцарыя). Займаецца адборам і падрыхтоўкай спецыялістаў, якія затым працуюць у Лацінскай Амерыцы, Афрыцы і Азіі ў межах праектаў развіцця. Адказвае за праграму практык BMI (www.bethlehem-mission.ch).

Як у цябе ўзнік інтарэс да міжкультурных праграм?

Чужое і невядомае вабіла мяне заўсёды. Таму ў 1986 г. пры дапамозе Service Civil International (SCI) я скарысталася магчымасцю прыняць удзел у воркшопе, які адбыўся ў Будапешце. Групаў з 50 маладых людзей з тагачаснага СССР, ГДР, Англіі, ФРГ і Швейцарыі мы на працягу чатырох тыдняў разам жылі і працавалі. Гэта было ўпершыню, калі я сустрэлася з людзьмі з тагачасных краін усходняга блока. Дагэтуль усе краіны на ўсход ад ФРГ былі для мяне адной вялікай невядомай белай плямай. Гэтых людзей нельга было назваць іншымі — яны былі такімі, як і я. І ўсё ж такі я заўважыла пэўныя адрозненні. Пасля гэтай паездкі ў мяне ўзнікла значна больш новых пытанняў, чым адказаў. Такім чынам я стала яшчэ больш зацікаўленай у далейшых міжкультурных праграмах, у сустрэчах з прадстаўнікамі іншых культур.

Чаму так склалася, што ты дастаткова шмат, асабліва раней, праводзіла праграм, якія былі звязаны з Усходняй Еўропай?

Пасля воркшопа ў Будапешце SCI запрасіла мяне прыняць удзел у першым працоўным летніку (Workcamp) у СССР. Гэта быў 1987 г. На той час гэта было амаль немагчыма, калі не ўлічваць дарагія і для мяне зусім не прывабныя турыстычныя групавыя паездкі, — наведваць гэтыя краіны. Такім чынам, я скарысталася гэты шанс. Разам з 10 іншымі ўдзельнікамі з заходне-еўрапейскіх краін я тры тыдні працавала ў будаўнічым атрадзе ў Мінску. Мы дапамагалі класці рэйкі на чыгунцы (рабілі шэраг падсобных работ на адным з запасных пучэй...). Гэта быў для мяне незабыўны вопыт, бо я змагла пазнаёміцца з цалкам невядомым для мяне светам, але ў якім я сябе праз вельмі кароткі час прыемна адчувала. Напрыканцы для мяне стала зразумелым, што я буду вывучаць славістыку. Мне захацелася вучыць рускую мову, каб па-сапраўднаму наладжваць кантакт з людзьмі і разумець іх культуру.

З гэтага, хутчэй, выпадковага развіцця падзей у наступным часе ўзнікла мая спецыялізацыя. Праз сяброўства і новыя працоўныя кантакты я атрымала далейшыя прапановы па працы, якія мелі дачыненне да Усходняй Еўропы.

? Што для цябе з'яўляецца найбольш важным у міжнародных і міжкультурных праектах? Чаму ты навучылася і што зразумела?

Некаторыя прынцыповыя пазіцыі, на мой погляд, займаюць цэнтральнае месца, калі міжкультурна-змешаная група жадае працаваць разам:

- пазітыўнае стаўленне да чужых людзей і чужога светапогляду;
- асабістая адкрытасць, г.зн. з інтарэсам і зацікаўленасцю ісці насустрач іншым;
- сустрэча ў якасці раўнапраўных, але не аднолькавых людзей;
- па-сапраўднаму ўсё ўспрымаць і не ацэньваць;
- не катэгарызаваць і тым самым не звужаць сваё асабістае мысленне.

Міжкультурныя і міжнародныя праграмы — для мяне гэта не адно і тое ж. Калі міжнародная група, г.зн. людзі з розных культур, сустракаецца разам, гэта не абавязкова мусіць быць міжкультурная праграма. Канешне, міжкультурныя феномены ў кожнай міжнароднай групе іграюць сваю ролю, але толькі не напружваю, як, напрыклад, феномены групавой дынамікі ці агульнай камунікацыі. Толькі тады, калі міжкультурнасць хаця б часткова з'яўляецца тэмай праграмы, я гавару пра міжкультурную праграму.

Калі паглядзець назад, то для мяне становіцца зразумелым, наколькі шмат часу прайшло да таго, як я развіла ў сабе разуменне і станючы адносіны да міжкультурнай адукацыі. Першыя ўражанні ў працоўных летніках разбудзілі маю цікавасць да феномена міжкультурнай камунікацыі. Зноў і зноў я спрабую пры дапамозе тэарэтычных мадэляў лепей зразумець свой асабісты вопыт. Міжкультурнасць з'яўляецца вельмі комплекснай справай, якая знаходзіцца ў цесных узаемаадносін з іншымі аспектамі, такімі як, напрыклад, індывідуальны тып чалавека, сацыялізацыя і ўплыў навакольнага асяроддзя. Увесь час я натыкаюся таксама на ўласныя межы разумення. Таму мне падаецца вельмі важным — ніколі не думаць пра тое, што ўсё ўжо ведаеш. Адкрытасць да новага з'яўляецца ключом для далейшага навучання.

? Якія міжнародныя праграмы, што ты праводзіла ці ў якіх прымала ўдзел, запамніліся табе больш за ўсё? Чаму?

Тут мне на памяць перш-наперш прыходзяць дзве праграмы.

- На працягу сямі гадоў я штогод суправаджала групу маладых сацыяльных педагогаў з Мінска ў час праграмы прак-

тыкі на поўначы Германіі. Працуючы ў якасці перакладчыцы, я непасрэдна сутыкалася з міжкультурнымі цяжкасцямі. Увесь час мне даводзілася знаходзіцца паміж двума бакамі. З аднаго боку былі беларускія ўдзельнікі, якія мелі высокую матывацыю і спрабавалі зразумець сістэму пазашкольнай адукацыі ў Германіі. З другога боку былі нямецкія педагогі, якія не вельмі шмат ведалі пра краіну, з якой прыехалі ўдзельнікі, але таксама вельмі матывавана спрабавалі прыблізіць да іх нямецкую сістэму. Між іншым, на гэтым шляху стаялі некаторыя непаразуменні. Так, напрыклад, нямецкія педагогі зыходзілі з таго, што ў Беларусі не існуе чагосьці падобнага і што ўдзельнікі не мелі якіх-небудзь папярэдніх ведаў па гэтай тэме. Але натуральна гэта было не так. Удзельнікі зноў і зноў спрабавалі новае з Германіі параўнаць з ужо вядомым у Беларусі. Часта гэта не атрымлівалася, бо рамкавыя ўмовы (развіццё абедзвюх краін, фінансавыя і арганізацыйныя перадумовы) грунтоўна адрозніваліся. Таму ў першыя гады праграмы не выкарыстоўвалася магчымасць весці двухбаковую размову. Толькі з часам адбыўся сапраўдны дыялог. І гэта было навучаннем для абодвух бакоў.

- Разам з Ларысай Кірылюк па замове нямецкай фундацыі тэхнічнага супрацоўніцтва (Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit Deutschland-GTZ) я правяла шэраг семінараў у Казахстане. Мы дапамагалі супрацоўнікам нямецкіх культурных цэнтраў (так званым рускім немцам) павышаць кваліфікацыю ў менеджменце НДА. Два пункты былі для мяне асабліва павучальнымі. 1) Ларыса і я ў якасці міжкультурнай трэнерскай каманды ўвесь час дыскусавалі пра нашы часам вельмі розныя спосабы мыслення і паводзінаў. Гэта было таму, што мы не маглі зыходзіць з агульнай для мяне і яе педагагічнай мадэлі. Зноў і зноў мы павінны былі растлумачваць адна адной ідэі на наступны семінарскі дзень, а таксама чаму мы павінны дзейнічаць менавіта так, а не інакш. Як раз у тых момантах, калі я павінна была тлумачыць тое, што, на мой погляд, было зразумелым, я часам заўважала, што гэта зусім не было зразумелым. Гэта трэба рабіць і ў монакультурнай камандзе — рэфлексаваць застарэлыя і звыклыя спосабы дзеянняў і сур'ёзна задавацца пытаннем, чаму мы, уласна кажучы, робім гэта менавіта так. 2) Мы працавалі з рускімі немцамі. Назіраўшы за імі на працягу семінараў, я не заўважыла амаль ніякіх адрозненняў ад прадстаўнікоў рускай нацыянальнасці. Для мяне гэта было ясным прыкладам таго, што культура з'яўляецца не тым, што перадаецца ў спадчыну, а тым, чаму навучаешся.

? У чым адрозненне і падабенства ў працы з групамі швейцарцаў ці немцаў у параўнанні з праграмамі для беларускіх удзельнікаў?

Часцей больш падабенстваў, чым адрозненняў. Так, напрыклад, моладзь ва ўсіх трох краінах вельмі падобная. Маладыя людзі жадаюць адмежавацца ад дарослых, жадаюць зправакаваць, жадаюць быць актыўнымі ў палітычным жыцці і змяніць свет. Таксама шмат агульнага я бачу, калі працую з людзьмі, якія паходзяць з таго ж прафесійнага поля, напрыклад, з сферы пазашкольнай адукацыі. Мы заўсёды размаўляем на агульнай мове, няхай і з нюансамі. Гэта тычыцца ў першую чаргу тых людзей, якіх я ведаю асабіста.

Калі мне ўпершыню давялося працаваць з беларускімі ўдзельнікамі, часам было цяжка весці адкрыты дыялог. Зноў і зноў паўставалі на гэтым шляху стэрэатыпы. Мне ўспрымалі тады як "еўрапейку", і гэта азначала, што я павінна быць ведаць, як зрабіць "правільна". Іншым разам магло спатрэбіцца два дні на тое, каб мы пачалі размаўляць адно з адным не як беларусы і швейцарка, а проста як асобы з усімі сваімі адрозненнямі і падабенствам. Толькі пры такіх умовах, я лічу, сумесная праца можа быць цікавай.

? У апошні час ты працуеш з швейцарцамі, якія затым адносна доўгі час працуюць у Лацінскай Амерыцы, Афрыцы і Азіі. У чым спецыфіка такіх праграм?

Хутка ўжо тры гады, як я працую для Bethlehem Mission Immensee (BMI). Свае карані арганізацыя бярэ напрыканцы 19-га стагоддзя. Гэтая каталіцкая місіянерская фундацыя на працягу сваёй гісторыі моцна змянілася. У час заснавання яе галоўнай мэтай было распаўсюджванне каталіцкай веры, але і тады сацыяльныя задачы знаходзіліся ў цэнтры ўвагі. Сёння гаворка ідзе пра сучаснае супрацоўніцтва ў межах праграм развіцця. BMI супрацоўнічае з партнёрскімі арганізацыямі ў Балівіі, Перу, Эквадоры,

Калумбіі, Замбіі, Кеніі, Філіпінах і Тайване. Мы накіроўваем нашым партнёрам спецыялістаў, якія ім патрэбны ў праектах і якіх па розных прычынах нельга знайсці ў сваёй краіне. Гэта людзі, якія працуюць у сферах сацыяльнай працы, адукацыі, тэалогіі, аховы здароў'я, сонечнай энергетыкі, сельскай гаспадаркі і правоў чалавека. Нашы спецыялісты падпісваюць кантракт на тры гады, многія з іх напрыканцы падаўжаюць яго яшчэ ад аднаго да трох год. Амаль усе яны працуюць у

Адрозненні ў працы з групамі з Беларусі і Германіі для мяне як швейцаркі прыкладна аднолькава вялікія. Германія шмат у якіх аспектах вельмі істотна адрозніваецца ад Швейцарыі, таксама як і Беларусь.

Разам з усімі падабенствамі я ўвесь час сутыкаюся з наступнымі адрозненнямі.

- З-за невялікіх матэрыяльных рэсурсаў беларускія ўдзельнікі падаюцца мне вельмі сціплымі, але ў той жа момант крэатыўнымі. Часцей за ўсё час не грае ніякай ролі. Яшчэ больш гэта тычыцца грошай. У Германіі, і яшчэ больш у Швейцарыі, часцей людзі маюць больш грошай, але вельмі эканомяць на часе.
- У Беларусі зыходзяць часта з таго, што грошай для такіх праграм у любым выпадку не будзе хапаць. У Германіі ўсе звякліся з тым, што грошы можна знайсці праз дзяржаўныя ўстановы або прыватныя фонды. У Швейцарыі з'яўляецца нармальным, калі ўдзельнікі самі аплочваюць вялікую частку выдаткаў, а на тое, што застаецца, шукаюць прыватныя ахвяраванні.
- Удзельнікаў з Беларусі мне часцей больш лёгка пабудзіць да працы з інтэрактыўнымі метадамі. Для іх гэтыя метады (напрыклад, ролевыя гульні) з'яўляюцца яшчэ адносна новымі і невыкарыстанымі, яны сустрэкаюцца з імі з цікавасцю. Удзельнікам з Германіі, напрыклад, я павінна вельмі добра растлумачыць, чаму мы зноў будзем працаваць інтэрактыўна. Яны ведаюць гэтыя метады яшчэ са школы і не заўсёды з імі звязаны добрыя ўражанні.
- У Германіі і Швейцарыі з'яўляецца натуральным прымаць дамоўленасці ў агульнай групе ў адкрытай дыскусіі. У Германіі гэта абмяркоўваецца самым прамым і канфрантацыйным спосабам. У Швейцарыі таксама большасць тэм абмяркоўваецца ўсёй групай, але стыль размовы не такі прамы — з аглядак на ўзровень адносінаў. У Беларусі ж дамоўленасці часта прымаюцца "ў кулуарах" — у гаворках па-за групай. Важныя тэмы ў дыскусіі, у якой прымае ўдзел уся група, часта абмяркоўваюцца не вельмі востра — хутчэй у згладжаным варыянце.
- Тое, як удзельнікі паводзяць сябе з сваімі асабістымі патрэбамі, вельмі адрозніваецца. Я заўсёды здзіўлялася, як мала ўдзельнікаў з краін СНД сур'ёзна ўспрымаюць свае асабістыя патрэбы. У той жа час удзельнікі ў Швейцарыі часам вельмі моцна звяртаюцца да сваіх асабістых патрэбаў і забываюць пры гэтым, што яны яшчэ павінны азірацца і на групу.

базісных праектах, гэта значыць непасрэдна з людзьмі, якія ў іх задзейнічаны. Мэта гэтай працы — устойлівая дапамога праз праектную дзейнасць. Напрыклад, адна медыцынская сястра займаецца адукацыяй медыцынскага персаналу ў адным з адлеглых рэгіёнаў Замбіі. Адзін электраінжынер разам з сялянамі з Андаў будзе сонечныя печы і душавыя ў Перу. Два тэолагі ў Багоце займаюцца адукацыяй сацыяльных педагогаў у адной з арганізацый па абароне правоў чалавека. Гэта праца таксама вельмі важная для фармавання гуманістычнага светапогляду ў Швейцарыі. Удзельнікі нашых праграм раскажваюць пра сваю працу ў прэс-рэлізах, газетных артыкулах, інтэрнеце. Так людзі ў Швейцарыі больш даведваюцца пра гэтыя краіны, аб якіх мы ведаем большым чынам толькі павярхоўную інфармацыю ці атрымліваем паведамленні пра катастрофы. Такім чынам людзі атрымліваюць твары.

Такое супрацоўніцтва ў межах праграм развіцця я лічу вельмі карысным. Праз доўгатэрміновую сумесную працу можа ўзнікнуць давер. Нашы спецыялісты маюць шанс пасапраўднаму пазнаёміцца з краінай і людзьмі. Яны працуюць разам у якасці раўнапраўных членаў каманды, гэта значыць, што яны не выступаюць у ролі заходніх экспертаў, якія "пакажуць бедным, як што правільна рабіць". Абодва бакі вучацца адно ад аднаго. На першы план выходзіць сумесная праца, а не грошы з захаду.

? **Што азначае для цябе міжкультурная адукацыя? Ці бачыш ты розніцу паміж міжкультурнай і мультыкультурнай адукацыяй?**

Міжкультурная адукацыя азначае для мяне сутыкненне з феноменамі міжкультурнасці.

Пад феноменамі міжкультурнасці я разумею тое, што людзі, у залежнасці ад асяроддзя ў якім яны выраслі і жывуць, маюць свае спецыфічныя сістэмы арыентацыі ўспрымання рэчаіснасці, мыслення, ацэньвання і дзейнасці. Гаворка тут ідзе пра пытанні, што асоба ўспрымае як натуральнае (напрыклад, сэнс працы, жыццёвы стандарт, стылі адзення, від жытля, сістэма сям'і і г.д.); што яна лічыць правільным ці няправільным (напрыклад, у выхаванні дзяцей, у харчаванні, у тым, як размаўляць з іншымі і г.д.); да чаго яна звывае і што лічыць "нармальным" (напрыклад, вітанне іншых, роля жанчыны і мужчыны, стыль навучання ў школах, транспартныя сродкі, правядзенне вольнага часу і г.д.). Так, вельмі верагодна, што селянін з швейцарскіх Альпаў будзе мець іншую сістэму арыентацыі, чым дырэктар хімічнага канцэрна з Базэля. І можа так здарыцца, што сістэма арыентацыі швейцарскага селяніна будзе ў некаторых аспектах больш падобная да такой жа сістэмы польскага селяніна, чым свайго суайчынніка з Базэля. Адначасова ёсць важныя аспекты, у якіх абодва швейцарцы будуць больш падобныя адзін да аднаго, чым польскі і швейцарскі селянін, бо сацыяльныя, палітычныя, эканамічныя і гістарычныя межы абодвух швейцарцаў вельмі падобныя.

Міжкультурная адукацыя дапамагае зразумець гэтыя ўмовы і садзейнічае паспяховай дзейнасці як у сваёй, так і чужой культуры. Міжкультурныя паводзіны патрабуюць не толькі разумення чужых культурных сістэм арыентацыі, але і рэфлексіі сваёй асабістай культурнай сістэмы арыентацыі. З гэтага пункта гледжання паміж міжкультурнай і мультыкультурнай адукацыяй няма істотных адрозненняў. Адзінае толькі ў тым, што ў мультыкультурнай адукацыі шматлікія разнастайныя культурныя сістэмы арыентацыі ўдзельнічаюць адначасова.

? **Ці можна сказаць, што ў апошнія дзесяцігоддзі міжкультурная адукацыя набыла ў свеце асаблівую важнасць? Чаму гэта адбылося?**

Я адкажу на гэтае пытанне з пункта гледжання Швейцарыі.

Значэнне міжнароднага супрацоўніцтва істотна ўзрасло на ўсіх узроўнях.

З глабалізацыяй стала больш мабільнасці.

Каля 20% насельніцтва Швейцарыі — гэта мігранты. Яны прыехалі ў Швейцарыю па розных прычынах: у пошуках працы, разам са сваім партнёрам ці каб знайсці абарону супраць пераследвання на радзіме. У сувязі з прытокам імігрантаў з Італіі Макс Фрыш, швейцарскі пісьменнік, яшчэ ў 60-я гады напісаў: "Мы пазвалі працоўных, прыехалі людзі."

Швейцарскія фірмы з кожным годам становяцца ўсё болей інтэрнацыянальнымі. Яны размяшчаюць вытворчасць у Азіі і ўсходняй Еўропе, каб знізіць выдаткі. Экспарт і імпорт тавараў і паслугаў жыццёваважны для Швейцарыі, гэта тычыцца і выхаду на новыя рынкі.

Але, нягледзячы на гэта, міжкультурнасць не вельмі тэматызаваная, і міжкультурная адукацыя адбываецца толькі дзесьці паўскрай школьнай і пазашкольнай адукацыі. Веды і кампетэнтнасць у міжкультурных адносінах яшчэ мала распаўсюджаны, тут, на мой погляд, паўстае велізарная патрэба.

? **Якія праграмы міжкультурнай адукацыі, на твой погляд, найбольш актуальныя сёння ў Еўропе? Чаму? Ці можна гаварыць пра нейкую уніфікацыю ў дадзенай сферы? Ці ўсё ж такі праграмы, якія право-**

дзяцца, скажам, у Германіі, адрозніваюцца ад таго, што робіцца ў Беларусі ці ў іншых краінах?

У Швейцарыі ёсць праграмы па інтэграцыі імігрантаў у краіне. Для іх прадагледжаны ўводныя семінары, моўныя курсы, кансультаванне, каб лепей арыентавацца ў Швейцарыі. Вельмі часта гэтыя паслугі ажыццяўляюцца НДА, якія на гэтыя мэты часткова атрымліваюць фінансаванне з бюджэту.

Затым ёсць праграмы для швейцарцаў, якія працуюць з іншаземцамі, напрыклад, для настаўнікаў, якія маюць у сваіх класах іншаземных дзяцей. Для медыцынскага персаналу ў шпіталях прапануюцца курсы, якія дапамагаюць лепей камунікаваць з іншаземнымі пацыентамі. Вялікія швейцарскія фірмы для сваіх іншаземных супрацоўнікаў арганізуюць уводныя семінары, а таксама курсы для швейцарскіх супрацоўнікаў, якія накіроўваюцца для працы ў іншыя краіны. Усе гэтыя праграмы вельмі практыканакіраваныя. Іх мэта ў тым, каб праз кароткі час павысіць міжкультурную кампетэнтнасць. Вельмі часта гэтыя праграмы фінансуюцца працадаўцам ці дзяржаўнымі ўстановамі.

Для моладзі існуюць разнастайныя магчымасці здабыць міжкультурны вопыт — праз практыку, моўныя ці адукацыйныя курсы за мяжой. Таксама вельмі папулярныя праграмы абменаў паміж трыма вялікімі моўнымі рэгіёнамі Швейцарыі. Вялікая частка выдаткаў у гэтых праграмах фінансуецца самімі ўдзельнікамі.

Гэта залежыць ад актуальных патрэбаў кожнай краіны і рамкавых умоваў (напрыклад, разуменне важнасці такой адукацыі, палітычныя і фінансавыя магчымасці і г.д.), ці будуць праводзіцца міжкультурныя адукацыйныя праграмы і якім з іх належыць прыярытэт. Таму я думаю, што адрозненні ў розных заходне- і ўсходне-еўрапейскіх краінах вялікія.

? **Што сведчыць аб паспяховасці і эфектыўнасці праграм у сферы міжкультурнай адукацыі? Як можна гэтага дасягнуць?**

Аб паспяховасці і эфектыўнасці адукацыйных праграм сведчыць дасягненне пастаўленых вучэбных мэтаў. У залежнасці ад сэнса, мэтазгоднасці і рамкавых умоваў канкрэтнай праграмы ў сферы міжкультурнай адукацыі яны могуць быць разнастайнымі.

Калі, напрыклад, супрацоўнікаў якой-небудзь фірмы рыхтуюць да міжкультурнай камунікацыі на новым працоўным месцы за мяжой, то паспяховаць вымяраецца тым, ці змогуць яны напрыканцы паспяхова камунікаваць з людзьмі ў той мясцовасці, куды яны накіроўваюцца.

Калі я рыхтую практыкантаў для трохмесячнага знаходжання ў Замбіі, то дапамагаю ім быць больш чуткімі да феноменаў міжкультурнай камунікацыі. Каб яны маглі лепей знаходзіць абгрунтаванне і разумець адносныя цяжкасці ў кантактах з замбіяцамі і тым самым ведаць, што ім рабіць у цяжкіх сітуацыях. Гэта значыць, яны павінны быць адкрытымі да іншай культуры, тут патрэбны як узроўні ведаў, так і разумення.

Калі мы ў ВМІ рыхтуем спецыяліста да працы ў Балівіі, ён напрыканцы павінен быць гатовы на роўных працаваць з бедным мясцовым насельніцтвам. Адначасова гэты спецыяліст павінен сябе добра адчуваць у час доўгатэрміновага знаходжання ў іншай культуры. Для гэтага яму патрэбны свае стратэгіі і падтрымка, каб канструктыўна вырашаць канкрэтныя цяжкасці ў камунікацыі з балівійцамі. Тут адной толькі адкрытасці да чужой культуры і разумення феноменаў міжкультурнасці недастаткова. Спецыялісты павінны выкарыстоўваць веды і разуменне гэтых феноменаў на практыцы, у іх штодзённай дзейнасці.

Першым крокам для паспяховасці адукацыйнай праграмы ў сферы міжкультурнасці з'яўляецца дакладнае фармуляванне навучальных мэтаў і іх празрыстаць у дачыненні да ўдзельнікаў. У гэтым міжкультурная адукацыя не адрозніваецца ад іншых адукацыйных сфер.

Для фармулявання навучальных мэтаў і выбару адпаведных педагагічных сродкаў і метадаў я лічу вельмі вартым выкарыстанне мадэлі развіцця міжкультурнай сензітывнасці Мілтана Бенета (*Milton Bennett — падрабязна глядзі артыкул С. Лабоды, Д. Азарка "Межкультурное образование и международное партнерство в деятельности общественных организаций", стар. 9*). Адпаведна гэтай мадэлі вельмі важным на ўсіх яе ступенях з'яўляецца задзейнічанне ўсіх узроўняў навучання — як гаварыў Песталоццы, разумець не толькі галавой, але таксама рукамі і сэрцам. Эмоцыі з'яўляюцца адным з самых важных аспектаў міжкультурнай адукацыі.

? **І апашняе пытанне: пра што павінен памятаць педагог, які працуе ў сферы міжкультурнай адукацыі?**

Педагог павінен разумець, што калі ён працуе ў міжкультурнай сферы, то яму патрэбна мець вялікую сензітывнасць да іншых меркаванняў, светапогляду, паводзінаў і эмацыйнага рэагавання. Магчыма, што некаторыя выказванні ўдзельнікаў будуць для яго незразумелымі, таму што ён не дастаткова ведае іх культурна-спецыфічны бэк-граунд і культурна-абумоўленыя спосабы камунікацыі. Пры міжкультурных кантактах намогва менш патрэбна кіравацца свядомасцю і аднолькавым разуменнем паводзінаў.

Той, хто вучыцца, заўсёды звяртаецца да сваіх ведаў і вопыту. Таму педагог павінен палемізаваць з сваёй уласнай культурай і культурай сваіх удзельнікаў. Вельмі важна, каб на сваіх занятках ён звяртаў увагу і ўлічваў іх спосабы мыслення і стылі навучання. Калі ён хоча данесці штосьці новае, то павінен усталяваць сувязь са светам перажыванняў сваіх удзельнікаў.

Калі педагог разумее сябе не толькі як асобу, якая навучае іншых, але і вучыцца сам, і калі ён адкрыты да ўдзельнікаў і іх патрэбаў, то толькі ў гэтым выпадку ён можа весці сапраўдны дыялог. Тады і міжкультурная адукацыя будзе эфектыўнай.

Пераклад **Сяргея Лабоды**

кніжная палічка

Пытанні талерантнасці: гісторыя, сучаснасць, перспектывы / Калектыў аўтараў.
Пад рэд. Т. Рэвяка — Мн., 2005. — 167 с.

На думку аўтараў гэтага цікавага зборніка, талерантнасць сёння з'яўляецца элементам сучаснай культуры, культуры стасункаў паміж людзьмі, паміж грамадзянамі і дзяржавай. Нашыя суайчынікі ў пераважнай большасці не ўсведамляюць наяўнасці ў беларускім грамадстве праяваў неталерантнасці, спажываючы прапанаваны ўладаю і СМІ міф аб прыроджанай талерантнасці беларусаў, запраграмавана атаясамліваюць яе з пасіўнымі па змесце цяргімасцю і цярглівасцю. У зборніку надрукаваны 22 артыкулы беларускіх і шведскіх аўтараў, якія лічаць, што талерантнасць — гэта ўласцівасць пэўнага грамадства (супольнасці), якую можна змяняць і мадэляваць разам са зменамі грамадскіх адносінаў. Тэматыка артыкулаў вельмі шырокая — ад пытанняў рэлігійнай талерантнасці, нацыянальных меншасцяў у нашай краіне, талерантнасці беларусаў у кантэксце грамадскага развіцця, дыскрымінацыі паводле сексуальнай арыентацыі да негвалтоўнага вырашэння канфліктаў. Зборнік можа стаць крыніцай карыснай інфармацыі для настаўнікаў, супрацоўнікаў адукацыйных і асветніцкіх грамадскіх арганізацый, а таксама для ўсіх неаб'якавых і здольных да крытычнага разумення людзей і ўсіх тых, хто цікавіцца практычнымі і адначасова палемічнымі звесткамі па пытаннях талерантнасці.

Права на кожны дзень: падручнік і метадычны дапаможнік для настаўнікаў 10-х класаў сярэдніх агульнаадукацыйных школ (у дзвюх частках) / Н. Клімчук, І. Кузьмініч, С. Салей і інш. — Мн. 2005. Выданне 3-е, дапоўненае.

Вучэбны камплект распрацаваны Гродзенскім абласным грамадскім аб'яднаннем маладых навукоўцаў "ВІТ". Ён грунтуецца на актыўных падыходах да арганізацыі навучання ў межах выкладання тэмы правоў чалавека, якія дапамогуць настаўніку зрабіць гэты працэс больш цікавым, разнастайным, эфектыўным, дэмакратычным і прыбліжаным да рэальнага жыцця.

У апрацаваных матэрыялах робіцца большы ўхіл на практычную частку, чым на тэарэтычную. Адпаведна падобраны змястоўны і метадычны матэрыял, а таксама тэксты крыніц павінны дапамагчы ў разуменні асноўных паняццяў, якія тычацца правоў чалавека і механізмаў, якія працуюць у гэтай сферы. Выданне адрасуецца ў першую чаргу настаўнікам, супрацоўнікам адукацыйных і асветніцкіх грамадскіх арганізацый, а таксама ўсім неаб'якавым да тэмы навучання правам чалавека.